

Juridische aspecten van de dioxinecrisis volgens het Weens Koopverdrag ¹

Inleiding — Toepassingsgebied.

1. Vanaf eind mei 1999 werd ons land (en vervolgens zelfs heel Europa) opgeschrikt door de zogenaamde dioxinecrisis. Aansluitend op de ontdekking van dioxine en PCB's in vlees en andere voedingsprodukten werden er gedurende enkele maanden zowel in België als in het buitenland allerlei blokkeringsmaatregelen getroffen en strenge vergunningsreglementeringen uitgevaardigd.

Deze maatregelen hebben een zeer negatieve impact gehad op de commerciële relaties en het imago van onze Belgische voedingsindustrie in het buitenland. Aan de hele dioxine-affaire zijn echter ook verscheidene juridische aspecten verbonden, die vaak een internationaal karakter vertonen, vermits de Belgische economie en de voedingssector in het bijzonder zeer exportgericht zijn.

Het leek ons dan ook het gepaste moment om in het kader van het 25-jarig bestaan van het tijdschrift *Limburgs Rechtsleven* te onderzoeken hoe het recent (1 november 1997) in België in werking getreden Weens Koopverdrag toegepast wordt op de toch wel uitzonderlijke situatie van de Belgische verkopers.

Meer concreet zullen wij, uitgaande van de vijf meest voorkomende feitelijke hypothesen, de juridische positie van de Belgische verkoper — gezien vanuit het Weens Koopverdrag — trachten te schetsen.

2. In België is het Weens Koopverdrag van 11 april 1980 in werking getreden op 1 november 1997 ². De Belgische rechtspraak en rechtsleer zijn dan ook nog beperkt. Men kan zich echter per analo-

¹ Uitgewerkte versie van de uiteenzetting gehouden op 15 september 1999 te Hasselt in samenwerking met VKW-Limburg. Ik dank collega Erik Monard bijzonder voor zijn opmerkingen bij een ontwerp van deze tekst.

² Goedkeuringswet van 4 september 1996, *B.S.*, 1 juli 1997.

Voor meer uitleg over de werking in de tijd, zie J. ERAUW, „Wanneer is het Weens Koopverdrag van toepassing”, in H. VAN HOUTTE, J. ERAUW, P. WAULETEL (eds.), *Het Weens Koopverdrag*, Antwerpen-Groningen, Intersentia Rechtswetenschappen, 1997, 24 e.v.

gie steunen op de principes die reeds door de buitenlandse doctrine, rechtscolleges en arbitragecommissies werden ontwikkeld en die in ons land eenzelfde toepassing zullen vinden, dit gelet op de eenvormige en internationale aard van het Verdrag.

Het Weens Koopverdrag is van toepassing op koopovereenkomsten — in de zeer ruime zin van het woord — tussen partijen die in verschillende staten zijn gevestigd³. Het Weens Koopverdrag is vandaag in 51 landen van toepassing, waaronder de meeste Europese landen⁴.

De contractpartijen kunnen de toepassing van het Weens Koopverdrag uitsluiten of op bepaalde punten van het Weens Koopverdrag afwijken⁵. Hetgeen in dit artikel gesteld wordt is dan ook steeds onder voorbehoud van andersluidende afspraken tussen partijen. Indien in een overeenkomst echter in het algemeen wordt bepaald dat de partijen verwijzen naar het Duits recht, Belgisch recht, Frans recht, Nederlands recht of een ander nationaal recht, wordt meer en meer aanvaard dat dit tevens een verwijzing inhoudt naar het Weens Koopverdrag, dat dan van toepassing zal zijn⁶.

Eerste hypothese : de Belgische verkoper heeft produkten afgeleverd aan het buitenland, waarin dioxine wordt aangetroffen.

3. Artikel 6 van het Weens Koopverdrag bepaalt dat de verkoper de kwaliteit van de geleverde koopwaar dient te waarborgen. Hij dient conforme goederen te leveren⁷.

De produkten dienen volgens de terminologie van het Weens Koopverdrag „geschikt te zijn voor de doeleinden waarvoor zaken

³ Art. 1, 2 en 3 Koopverdrag. Voor meer uitleg i.v.m. het ruimtelijk en materieel toepassingsgebied, zie J. ERAUW, *l.c.* (2), 28 e.v. en 37 e.v.

⁴ Voor een opsomming, zie H. VAN HOUTTE, „Het Weens Koopverdrag in het Belgisch recht”, *T.B.H.*, 1998, 345, noot 8.

⁵ Art. 6 Koopverdrag.

⁶ C.A. Grenoble, 16 juni 1993, *CLOUT*, nr. 25; Kh. Hasselt, 1 maart 1995, onuitg., A.R. 3641/94; OLG Celle, 24 mei 1995, *CLOUT*, nr. 136; Arbitrale beslissingen 15 juni 1995, Arbitragekamer Wenen, *R.I.W.*, 1995, 591.

⁷ Art. 35 e.v. Koopverdrag.

van dezelfde omschrijving gewoonlijk zouden worden gebruikt" ⁸. Derhalve moet voedsel dienstig zijn voor consumptie.

Indien er resten van dioxine in goederen worden aangetroffen, is de Belgische verkoper aan een wezenlijke verplichting, m.n. de levering van koopwaar met kwaliteit, tekortgekomen.

4. De vraag stelt zich of de Belgische verkoper zich tegenover zijn buitenlandse koper kan vrijpleiten door te verwijzen naar een tekortkoming van zijn eigen toeleverancier, waarvan hij niet op de hoogte was ?

Alhoewel enkele auteurs deze mogelijkheid voor de verkoper om aan zijn aansprakelijkheid te ontsnappen hebben bepleit, neemt het merendeel van rechtsleer en rechtspraak met betrekking tot het Weens Koopverdrag aan dat de verkoper zelf mede dient in te staan voor foutieve leveringen die het gevolg zijn van tekortkomingen van zijn toeleverancier. Dit geldt zelfs indien het verborgen gebrek, met name de aanwezigheid van dioxine, voor de Belgische verkoper technisch onnaspeurbaar was of onvoorzienbaar ⁹.

5. Welk is de sanctie indien de Belgische verkoper producten met daarin resten van dioxine heeft geleverd ? En met welke termijnen moet de buitenlandse koper rekening houden ?

De buitenlandse koper is op straffe van verval, behoudens hetgeen vermeld is in artikel 40 en 44 Koopverdrag, verplicht de Belgische verkoper binnen een „redelijke termijn" nadat hij de gebre-

⁸ Art. 35, 2) a) CISG.

S. DE GROOT, „Non-conformiteit volgens het Weens Koopverdrag", *T.P.R.*, 1999, II, 635-701.

⁹ V. HEUZE, *La vente internationale de marchandises*, Parijs, GLN Ed. Joly, 1992, 347; J. HONNOLD, *Uniform law for international sales under the 1980 United Nations Convention*, Boston, Kluwer, 1991, nr. 434; F. VISCHER, „Gemeinsame Bestimmungen über Verpflichtungen des Verkäufers und des Käufers", in *Wiener Übereinkommen von 1980 über den internationalen Warenkauf*, Lausanner Kolloquium von 19 und 20 November 1984, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1985, noot nr. 160, 178; E. VON CAEMMERER en P. SCHLECHTRIEM (eds.), *Kommentar zum Einheitlichen UN-Kaufrecht : das Übereinkommen der Vereinten Nationen über Verträge über internationalen Warenkauf*, München, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1995, 693 en 698.

ken heeft ontdekt of had behoren te ontdekken hiervan in kennis te stellen, onder opgave van de aard van de tekortkoming ¹⁰.

In ieder geval verliest de buitenlandse koper het recht om de Belgische verkoper in rechte aan te spreken wegens een gebrek in de goederen (het Weens Koopverdrag maakt geen onderscheid tussen zichtbare en onzichtbare gebreken), indien hij aan deze geen protestbericht daarover zond ten laatste binnen een periode van twee jaar vanaf de datum waarop de goederen effectief in handen van de koper geleverd werden, tenzij deze termijn niet verenigbaar is met een contractueel gegeven garantietermijn of in de hypothesen voorzien in artikel 40 en 44 Koopverdrag ¹¹.

De remedies waarover de buitenlandse koper beschikt in het Weens Koopverdrag zijn zeer uitgebreid, zoals de vordering tot vervanging ¹², tot herstelling ¹³, tot prijsaanpassing ¹⁴, de vordering tot nakoming ¹⁵, de vordering tot schadevergoeding ¹⁶ en de vordering tot ontbinding ¹⁷.

Wij gaan hierna enkel in op de vordering tot schadevergoeding en de vordering tot ontbinding, aangezien deze vorderingen gelet op de concrete feitelijke omstandigheden het meest voor de hand liggen.

a. De vordering tot schadevergoeding (artikel 45, 1°(b) en artikel 74 tot en met 77 Koopverdrag) — „Mitigation of damages“.

Indien de geleverde goederen dioxine bevatten, is het Weens Koopverdrag uitermate streng en kan de buitenlandse koper van de

¹⁰ Art. 39 Koopverdrag.

S. DE GROOT, *l.c.* (8), 671-679.

¹¹ Art. 39 Koopverdrag; deze vervaltermijn geldt dus ook voor verborgen gebreken zoals dioxine.

S. DE GROOT, *l.c.* (8), 679-680.

¹² Art. 46, 2° Koopverdrag.

¹³ Art. 46, 3° Koopverdrag.

¹⁴ Art. 50 Koopverdrag.

¹⁵ Art. 28 en 46, 1° Koopverdrag.

¹⁶ Art. 45, 1°(b) en artikel 61, 1° (b) Koopverdrag.

¹⁷ Art. 49 en 64 Koopverdrag.

Belgische verkoper vorderen dat deze zijn voorzienbare schade *integraal* vergoedt ¹⁸.

Het betreft hier in eerste instantie de opgelopen kosten, zoals de produktiekosten van de buitenlandse koper, de redelijke depotkosten, de vervoerskosten, de kosten ter vaststelling van de schade door een expert, de kosten voor terugvervoer van de goederen naar België, de schadevergoedingen die de buitenlandse koper dient te betalen aan zijn eigen kopers, alsook de gerechtelijke en buitengerechtelijke kosten (incl. advocatenkosten).

Daarnaast dient de Belgische verkoper de gederfde winst/het exploitatieverlies te vergoeden, voorzover de gederfde winst en het verlies „normaal” en dus voorzienbaar was ¹⁹.

Het Weens Koopverdrag heeft in dit verband echter uitdrukkelijk voorzien in een schadebeperkingsplicht ²⁰. Alzo zal de buitenlandse koper, ingeval van ontbinding, verplicht zijn zich elders te bevoorraden door middel van een zogenoemde „dekkingskoop” ²¹ en zal hij enkel recht hebben op vergoeding van het verschil tussen de redelijke dekkingskoopprijs (of de marktprijs van de goederen) en de oorspronkelijke contractprijs ²².

Indien de buitenlandse afnemer redelijke kosten maakt (bijvoorbeeld makelaarskosten) om zijn schade te beperken, zijn deze kosten te vergoeden door de Belgische verkoper. De buitenlandse koper mag zich elders echter niet „onredelijk duur” bevoorraden, want in dat laatste geval kan de Belgische verkoper een vermindering van de schadevergoeding vragen ten belope van het bedrag waarmee het verlies had moeten worden beperkt ²³.

¹⁸ M. CLAES, „De bijzondere rechtsmiddelen van de partijen”, in H. VAN HOUTTE, J. ERAUW, P. WAUTELET, *l.c.* (2), 245 e.v.; J. HERBOTS, „Gebrekkige machine verwondt arbeiders en veroorzaakt zaakschade. Consequential loss bij verborgen gebrek in het Weens Koopverdrag”, in *Liber Amicorum Prof. Dr. Roger Blanpain*, Brugge, Die Keure, 1998, 733-772.

¹⁹ Art. 74 Koopverdrag.

²⁰ Art. 77 Koopverdrag - „Mitigation of damages”.

²¹ M. CLAES, „De bijzondere rechtsmiddelen van de partijen”, in H. VAN HOUTTE, J. ERAUW en P. WAUTELET, *l.c.* (2), 260-263.

²² Art. 75 en 76 Koopverdrag.

²³ Art. 77, 2° Koopverdrag.

b. *De vordering tot ontbinding wegens wezenlijke tekortkoming (artikel 49, 1° Koopverdrag — eventueel gecumuleerd met een vordering tot schadevergoeding).*

Indien de Belgische verkoper goederen heeft geleverd waarin dioxine wordt aangetroffen, kunnen we ongetwijfeld spreken van een wezenlijke tekortkoming, vermits deze „tekortkoming leidt tot zodanige schade voor de koper dat deze in aanmerkelijke mate wordt onthouden van wat hij uit hoofde van de overeenkomst mocht verwachten”²⁴.

De buitenlandse koper kan dan ook in toepassing van artikel 49, 1° Koopverdrag de koopovereenkomst ontbonden verklaren.

Door de ontbinding zijn koper en verkoper bevrijd van hun verbintenissen uit de overeenkomst. Daarnaast kan (d.i. in het Weens Koopverdrag facultatief) de buitenlandse koper in geval van ontbinding aandringen op restitutie van de reeds betaalde koopprijs en terugname van de reeds geleverde goederen. De kosten van teruggave zijn steeds ten laste van de tekortkomende partij, dus de Belgische verkoper²⁵.

Bijzonder voor het Weens Koopverdrag is dat de partijen in principe niet naar de rechtbank dienen te stappen om de ontbinding te laten uitspreken, zoals in het Belgisch recht in principe wel het geval is²⁶. De buitenlandse koper kan de ontbinding van de overeenkomst eenzijdig en door middel van een eenvoudige kennisgeving buitengerechtelijk vaststellen, waarin hij zijn beslissing tot ontbinding meedeelt en motiveert²⁷.

De buitenlandse koper kan de ontbinding echter niet meer vaststellen, indien hij de goederen heeft doorverkocht, verwerkt of niet kan teruggeven²⁸.

²⁴ Art. 25 Koopverdrag.

²⁵ C. BIANCA en M. BONELL, e.a., *Commentary on the International Sales Law : the 1980 Vienna Sales Convention*, Milaan, Giuffrè, 1987, 605; A.H. KRITZER, *Guide to practical applications of the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Deventer, Kluwer, 1989, 528.

²⁶ Behoudens de zgn. „buitengerechtelijke” ontbinding. Zie S. STIJNS, *De gerechtelijke en buitengerechtelijke ontbinding van overeenkomsten*, Antwerpen, Maklu, 1994, nrs. 386-512.

²⁷ Art. 26 Koopverdrag.

²⁸ Art. 82, 1° Koopverdrag.

Tweede hypothese : de Belgische verkoper heeft producten afgeleverd aan het buitenland en deze blijken geen dioxine te bevatten, maar de buitenlandse koper heeft moeilijkheden om deze producten in zijn land te verkopen of deze te exporteren ten gevolge van interne overheidsmaatregelen.

6. In deze feitelijke situatie is de Belgische verkoper zijn verplichtingen als verkoper correct nagekomen. De producten die hij heeft geleverd waren conform en van een goede kwaliteit op het moment van levering ²⁹.

7. *Dient er rekening mee te worden gehouden dat de overheidsmaatregelen, waarmee de buitenlandse koper wordt geconfronteerd, zich situeren buiten zijn wil en controle ?*

Weliswaar nemen een groot deel van rechtsleer en rechtspraak met betrekking tot het Weens Koopverdrag ³⁰ aan dat overheidsingrijpen als een overmachtsituatie kan worden gekwalificeerd, doch men moet ook rekening houden met de regeling in het Weens Koopverdrag met betrekking tot de overgang van het risico.

Onder risico verstaat men het tenietgaan of de schade aan producten tengevolge van een overmachtsituatie of toeval, met andere woorden een gebeurtenis die plaatsvindt buiten de wil en controle van de contractspartijen om.

Partijen kunnen de datum van risico-overgang uitdrukkelijk in het contract vastleggen. Zij kunnen dit ook impliciet regelen door verwijzing naar de INCO-terms, die zeer duidelijke regels bevatten betreffende de overgang van het risico.

Indien echter niets is bepaald, stelt het Weens Koopverdrag zeer pragmatisch dat het risico voor de zaak overgaat op het moment dat de verkoper de „feitelijke controle“ over de koopwaar ver-

²⁹ Art. 35 Koopverdrag.

³⁰ J. HERBOTS, *De transnationale koopovereenkomst. Het Weens Koopverdrag van 1980*, Leuven, Acco, 1991, 61; V. HEUZÉ, o.c. (9), 274.

liest ³¹, met name bij de aflevering ³². De overdracht van de eigendom speelt geen rol.

Welnu, indien de geleverde produkten „conform” zijn op het moment van levering door de Belgische verkoper aan de buitenlandse koper, wordt die toestand als het ware bevroren ³³.

Na levering dient de buitenlandse koper aldus, behoudens andersluidende afspraak, zelf alle gevolgen te dragen voor het feit dat de produkten in zijn land, ten gevolge van een na levering getroffen interne overheidsmaatregel, niet meer verkoopbaar zijn (bijvoorbeeld uit de rekken moeten worden gehaald) of vernietigd moeten worden. Hij zal ook zelf het verlies dienen te dragen van de opgestapelde voorraden vlees, eieren, etc.

8. Doordat de buitenlandse koper na levering het risico draagt en ofschoon hij de geleverde goederen slechts moeilijk (of niet meer) kan verkopen, is hij niet bevrijd van zijn verbintenis om de prijs te betalen. Hij moet integendeel de overeengekomen prijs volledig betalen ³⁴. Artikel 66 Koopverdrag stelt terzake zeer expliciet : „Het verlies van of schade aan de zaken nadat het risico is overgegaan op de koper, ontslaat deze niet van de verplichting de prijs te betalen...”.

9. De buitenlandse koper kan zich, behoudens andersluidende contractuele afspraken, evenmin beroepen op de „imprevisieer” of de leer van de „gewijzigde economische omstandigheden” om aan zijn betalingsverplichting te ontsnappen, vermits deze theorie in het Weens Koopverdrag — volgens de meeste rechtsgeleerden en de huidige rechtspraak — niet wordt aanvaard ³⁵.

³¹ Art. 69 Koopverdrag.

³² In feite is de regeling complexer en wordt er voor de overgang van het risico een onderscheid gemaakt tussen verzendingskoop (art. 67 Koopverdrag), verkoop van goederen in transitu (art. 68 Koopverdrag) en de andere verkopen (art. 69 Koopverdrag).

³³ Art. 36 Koopverdrag.

J. HIJMA, *Koop en ruil*, Asser Serie, *Bijzondere Overeenkomsten*, I, Zwolle, Tjeenk Willink, 1994, 390, nr. 505.

³⁴ J. HERBOTS, *o.c.* (30), 60.

³⁵ Zie o.m. C. BIANCA en M. BONELL, e.a., *o.c.* (25), 594; L. VAN DEN HOLE, „L'exonération de responsabilité dans l'article 79 CISG en comparaison avec le droit allemand, français, belge et la common law”, *T.B.H.*, 1998, 365, nr. 14.

Derde hypothese : De produkten bevatten geen dioxine, maar de Belgische verkoper kan deze produkten niet aan het buitenland leveren tengevolge van de blokkeringsmaatregelen van de Belgische overheid.

10. Wij bespreken hierna niet de feitelijke situatie, waarin de Belgische verkoper, mits het bekomen van bepaalde documenten, certificaten of exportlicenties, wel tot uitvoer naar het buitenland kon overgaan.

Het Weens Koopverdrag regelt niet uitdrukkelijk wie verantwoordelijk is voor exportlicenties en andere ambtelijke toelatingen. Volgens de rechtspraak en rechtsleer met betrekking tot het Weens Koopverdrag dient men rekening te houden met de omstandigheden van de zaak en de interpretatie van de wil van de partijen. Wanneer de goederen in het land van de koper geleverd moeten worden, nemen de auteurs doorgaans aan dat de verkoper verplicht is om alle nodige schikkingen te treffen en documenten te verkrijgen om ze te exporteren ³⁶.

Ook in vele internationale overeenkomsten wordt heden de verantwoordelijkheid voor de exportprocedures op de verkoper gelegd via de Inco-terms FCA, CPT, CFR, C.I.F., F.O.B. ³⁷.

Welnu, indien de Belgische verkoper in de mogelijkheid was om te leveren en de bijzondere certificaten voor export te bekomen, doch dit niet heeft gedaan, kan de buitenlandse koper een vordering instellen tot schadevergoeding, ontbinding, uitvoering in natura, enzovoorts. De Belgische verkoper kan zich in dat geval niet op „overmacht” beroepen ³⁸.

Wij stellen ons echter de vraag of de vaak onduidelijke en al te strenge vergunningsregeling die door de Belgische overheid in volle dioxinecrisis aan de Belgische verkopers werd opgelegd evenals het gebrek aan voldoende analysecentra, op zich niet als een toestand van „overmacht” kan worden aanzien... ?

³⁶ J.H. HERBOTS, „Verplichtingen van de verkoper”, in H. VAN HOUTTE, J. ERAUW en P. WAUTELET (eds.), *I.c.* (2), 112-113.

³⁷ INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE, *Incoterms 2000. Officiële ICC regels voor de interpretatie van handelsregels*, 1999.

³⁸ L. VAN DEN HOLE, *I.c.* (35), 361, nr. 9 en verwijzingen.

11. Veronderstellen wij nu dat de Belgische verkoper niet kan leveren tengevolge van de blokkeringsmaatregelen van de Belgische overheid.

Volgens artikel 79, 1) Koopverdrag is „een partij niet aansprakelijk voor een tekortkoming in de nakoming van één van haar verplichtingen, indien zij aantoonst dat de tekortkoming werd veroorzaakt door een verhindering die buiten haar macht lag en dat van haar redelijkerwijze niet kon worden verwacht dat zij bij het sluiten van de overeenkomst met die verhindering rekening zou hebben gehouden of dat zij deze of de gevolgen ervan zou hebben vermeden of te boven zou zijn gekomen”³⁹.

Algemeen wordt aangenomen dat overheidsmaatregelen, zoals een totaal embargo of een uitvoerverbod, voor de verkoper als een „overmachtsituatie”, „een bevrijdende omstandigheid” kunnen worden gekwalificeerd⁴⁰. De verkoper draagt wel de bewijslast⁴¹.

12. De leer van de overmacht wordt niet aanvaard voor „soortzaken” („*genera non pereunt*”), d.w.z. „zaken die onderling gemakkelijk verwisselbaar zijn of die elders gemakkelijk te verkrijgen zijn”⁴².

Maar moet daaraan in de concrete omstandigheden die we voor ogen hebben wel veel aandacht worden besteed?

Een groot aantal voedingsprodukten zijn (al dan niet gedeeltelijk) afgewerkt en dus „species”-zaken, zodat de Belgische verkoper deze elders niet gemakkelijk kan verkrijgen. Bovendien zal ook met betrekking tot soortzaken uitzonderlijk sprake zijn van een „onvermijdbare belemmering” om deze te verkrijgen, zoals wanneer de goederen niet meer op de markt verkrijgbaar zijn⁴³. Men kan zich bijgevolg afvragen m.b.t. „soortzaken” of het in de gekende concrete omstandigheden voor de Belgische verkoper nog wel mogelijk of praktisch haalbaar was om zich elders te bevoorraden, gelet op de zeer strenge vervoers- en vergunningsvereisten en de

³⁹ L. VAN DEN HOLE, *l.c.* (35), 356-375.

⁴⁰ M. CLAES, *l.c.* (18), 265; H. ERDEM, *La livraison des marchandises selon la Convention de Vienne*, Fribourg (Suisse), Editions Universitaires, 1990, 242, nr. 1182; P. KINSCH, *Le fait du Prince étranger*, Paris (France), J.G.D.J., 1994, 583 p.

⁴¹ Art. 79, 1° Koopverdrag.

⁴² C. BIANCA, M. BONELL, e.a., *o.c.* (25), 582.

⁴³ F. VISCHER, *l.c.* (9), noot nr. 160, 178.

marktomstandigheden, waaronder het feit dat er op de markt quasi geen vervangende goederen meer verkrijgbaar waren (voorbeeld : een Belgische verkoper kan niet zomaar ineens elders 100.000 kippen of 500 varkens kopen).

13. Welk is het juridisch gevolg van deze „overmachtsituatie” voor de Belgische verkoper en de buitenlandse koper ?

a. „Overmacht” is een zgn. „bevrijdende omstandigheid”. Tengevolge van het overheidsoptreden, is de Belgische verkoper tijdelijk bevrijd van de nakoming van zijn verbintenissen ⁴⁴. Zijn leveringsplicht wordt opgeschort totdat de belemmering is verdwenen. De overeenkomst zelf blijft in principe echter verder bestaan.

Indien er sprake is van een onomkeerbare en voortdurende overmachtsituatie, is de schuldenaar definitief bevrijd van de uitvoering van zijn verbintenissen. Hetzelfde geldt wanneer de belemmering definitief is ⁴⁵.

Uiteraard kan de buitenlandse koper niet gedwongen worden om tot betaling over te gaan, aangezien er geen levering heeft plaatsgevonden.

b. De Belgische verkoper, die zich op overmacht beroept, dient de buitenlandse koper daarvan wel binnen een zo kort mogelijke termijn in kennis te stellen en moet ook laten weten of verdere uitvoering in de toekomst nog mogelijk zal zijn ⁴⁶. De Belgische verkoper moet dus actief en informerend optreden en zijn buitenlandse koper in de mogelijkheid stellen om de schade te beperken en andere bevoorradingsbronnen te zoeken ⁴⁷.

Indien hij dit niet doet, is hij aansprakelijk voor de schade die het gevolg is van de niet-tijdige ontvangst van de kennisgeving door de buitenlandse koper ⁴⁸.

De vraag stelt zich echter of het in de gekende concrete omstandigheden voor de Belgische verkoper wel mogelijk was om aan zijn

⁴⁴ Art. 79, 3° Koopverdrag.

⁴⁵ L. VAN DEN HOLE, *l.c.* (35), 370, nrs. 23 en 31.

⁴⁶ Art. 79, 4° Koopverdrag.

⁴⁷ V. HEUZÉ, *o.c.* (9), 349, nr. 462.

⁴⁸ Art. 79, 4° Koopverdrag.

K. NEUMAYER en C. MING, *Convention de Vienne sur les contrats de vente internationale de marchandises — Commentaire*, F. DESSEMONTET (éd.), Lusanne, CEDIDAC, 1993, art. 79, nr. 12.

buitenlandse afnemer nauwkeurig te melden of, en zo ja, wanneer de leveringen door hem konden worden hervat...? Er mag ons inziens wel van de Belgische verkoper verwacht worden dat hij de buitenlandse afnemer informeert over de vooruitzichten.

c. Ingeval van „bevrijdende omstandigheden” stelt het Weens Koopverdrag uitdrukkelijk dat de buitenlandse koper geen recht heeft op schadevergoeding ⁴⁹.

Concreet betekent dit dat, in de veronderstelling dat de Belgische verkoper niet kan leveren ten gevolge van Belgisch overheidsingrijpen en de buitenlandse koper overgaat tot een zogenoemde „dekkingskoop” teneinde zijn schade te beperken, de buitenlandse koper geen recht heeft op vergoeding voor het verschil tussen de vervangende koopprijs en de oorspronkelijk overeengekomen prijs ⁵⁰.

d. Nochtans behoudt de buitenlandse koper, ingeval van bevrijdende omstandigheden/overmacht voor de Belgische verkoper, het recht om elk ander recht dan dat op schadevergoeding uit te oefenen ⁵¹.

Op dit punt is het Weens Koopverdrag echter veel te weinig uitgewerkt en bestaat er grote onduidelijkheid.

Er bestaat geen discussie over dat de rechter in toepassing van artikel 28 Koopverdrag, dat stelt dat „de uitvoering van de andere sanctiemiddelen geblokkeerd kan worden door nationaal recht, in de mate dat dit nationaal recht zich tegen deze andere sancties verzet”, kan beslissen de schuldenaar niet te veroordelen tot gedwongen uitvoering in natura van zijn verbintenissen ⁵². Dit laatste zou trouwens onredelijk zijn, wanneer precies de omstandigheid die

⁴⁹ Art. 79, 5° Koopverdrag.

⁵⁰ H. ERDEM, *o.c.* (40), 248, nr. 1206.

⁵¹ Art. 79, 5° CISG.

M. BORYSEWICZ, „Convention et projets de convention sur la vente internationale de marchandises”, in LA FONDATION INTERNATIONALE POUR L'ENSEIGNEMENT DU DROIT DES AFFAIRES, LA FACULTE DE DROIT D'AIX EN PROVENCE (ed.), *Les ventes internationales de marchandises*, Paris, (France), Economica, 1981, 39; J. HUET, *Traité de droit civil, les principaux contrats spéciaux*, Paris (France), L.G.D.J., 1996, 571.

⁵² J. HONNOLD, *o.c.* (9), nr. 435-5.

aanleiding gaf tot overmacht de schuldenaar definitief in de onmogelijkheid stelt de overeenkomst uit te voeren⁵³.

Het is echter onduidelijk of artikel 28 Koopverdrag eveneens van toepassing is op de vordering tot vervanging⁵⁴ en herstelling⁵⁵. Volgens bepaalde auteurs is dit wel het geval⁵⁶, volgens andere auteurs niet⁵⁷.

Gelet op het gegeven dat er nog geen levering heeft plaatsgevonden, zijn wij van oordeel dat de buitenlandse koper niet kan aandringen op vervanging of herstelling.

In geval van wezenlijke tekortkoming, kan de buitenlandse koper tevens tot de ontbinding beslissen.

14. *Wie draagt het risico indien de Belgische verkoper niet kan leveren tengevolge van de blokkeringsmaatregelen van de Belgische overheid en de goederen tenietgaan?*

Doordat de levering niet heeft plaatsgevonden, is het risico niet overgegaan. Indien de goederen bijgevolg tenietgaan door overmacht, blijft de Belgische verkoper, die volgens het Koopverdrag nog steeds het risico draagt voor het verlies van de goederen, dit risico dragen⁵⁸. De schade door het verlies van de goederen blijft m.a.w. ten laste van de Belgische verkoper, die evenmin betaling van de prijs kan eisen.

15. *Welk is de positie van de buitenlandse koper nadat de belemmering ophoudt te bestaan? Dient de buitenlandse koper een nieuwe levering te aanvaarden en de koopprijs te betalen?*

a. Indien de buitenlandse koper de overeenkomst ontbonden heeft⁵⁹, is er uiteraard geen probleem: de koper is in dat geval niet meer gehouden tot naleving van zijn verbintenissen, d.w.z. het

⁵³ H. ERDEM, o.c. (40), 249, nr. 1211.

⁵⁴ Art. 46, 2° Koopverdrag.

⁵⁵ Art. 46, 3° Koopverdrag.

⁵⁶ A.H. KRITZER, o.c. (40), 351; K.H. NEUMAYER en C. MING, o.c. (48), 334.

⁵⁷ J. HONNOLD, o.c. (9), nr. 435-5; P. SARCEVIC en P. VOLKEN, *International Sale of Goods: the Dubrovnik Lectures*, New York, Oceana, 1986, 189; P. SCHLECHTRIEM, *Internationales UN-Kaufrecht: ein Studien- und Erläuterungsbuch zum Übereinkommen der Vereinten Nationen über den internationalen Warenkauf*, Tübingen, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1996, 66, noot 293.

⁵⁸ Art. 66-70 Koopverdrag.

⁵⁹ Art. 79, 5° Koopverdrag.

aanvaarden van de levering en het betalen van prijs. Wij vermelden in dit verband nog dat de koper de overeenkomst (met opeenvolgende leveringen) ontbonden kan verklaren, indien het duidelijk is dat de verkoper in de toekomst een wezenlijke tekortkoming zal begaan ⁶⁰.

b. Indien de overeenkomst intussen echter niet werd ontbonden, hebben beide partijen het recht de verdere uitvoering te vorderen. Zij zijn dan uiteraard ook gehouden tot het betalen van de prijs en het in ontvangst nemen van de goederen. De overeenkomst gaat immers door de overmachtsituatie niet ' *ipso facto* ' teniet. Indien de Belgische verkoper na het einde van de belemmering te laat levert, is hij daarvoor aansprakelijk ⁶¹.

Vierde hypothese : de aanwezigheid van dioxine in de producten is niet aangetoond, maar de Belgische verkoper kan niet aan het buitenland leveren of de buitenlandse koper kan de goederen niet in ontvangst nemen tengevolge van de maatregelen van de buitenlandse overheid.

16. Het is van belang wat er tussen de contractpartijen is overeengekomen in verband met de plaats van levering. Wij verwijzen in dit verband naar de INCO-terms en hetgeen vermeld werd sub 10.

a. *Plaats van levering : buitenland.*

Indien de Belgische verkoper de goederen in het buitenland op de vestigingsplaats van de koper diende af te leveren en de Belgische koper zijn verplichtingen niet kan nakomen tengevolge van buitenlandse overheidstussenkomst, zal hij zich o.i. op de principes van de „bevrijdende omstandigheden” ⁶² kunnen beroepen, zoals hiervoor werd uiteengezet in de derde hypothese.

b. *Plaats van levering : België.*

Indien de levering door de Belgische verkoper in België diende te geschieden en de buitenlandse koper de goederen in België

⁶⁰ Art. 76 Koopverdrag.

⁶¹ V. HEUZÉ, o.c. (9), 347, nrs. 460 en 461.

⁶² Art. 79 en 80 Koopverdrag.

diende af te halen, stelt er zich in feite geen probleem van levering en afname ⁶³.

De Belgische verkoper kan in België leveren en de buitenlandse koper is perfect in staat de goederen hier in België in ontvangst te nemen, hetgeen hij ook verplicht is volgens artikel 53 Koopverdrag.

Misschien heeft de koopovereenkomst voor de buitenlandse koper alle nut verloren, aangezien hij de betreffende goederen, gelet op zijn interne overheidsmaatregelen, niet kan importeren, doch daarvoor dient de Belgische verkoper geen verantwoordelijkheid te dragen.

Men kan dan ook stellen dat, indien de buitenlandse koper tekort komt aan zijn wettelijke verplichting om de zaken in ontvangst te nemen ⁶⁴ en deze te betalen, de Belgische verkoper ofwel integrale schadevergoeding ofwel de nakoming (op straffe van een dwangsom) ofwel de ontbinding van de overeenkomst kan verdienen.

De Belgische verkoper kan dan, benevens de betaling van de koopprijs, ook aandringen op terugbetaling van de opslag- en behoudskosten en alle andere (redelijke) uitgaven.

Bovendien, indien de buitenlandse koper niet tijdig tot inontvangstname en dus afhaling van de goederen overgaat, stelt het Weens Koopverdrag ⁶⁵ dat het risico op de koper overgaat zodat de koper na de overeengekomen leveringsdatum en mits de goederen ter beschikking staan, instaat voor het risico van verlies of schade aan de zaak.

De aansprakelijkheid van de buitenlandse koper wordt wel beperkt doordat de Belgische verkoper verplicht is voor de zaak te zorgen ⁶⁶. De Belgische verkoper moet alle in de omstandigheden redelijke maatregelen voor het behoud van de zaken treffen, zoals :

— bewaring van de goederen in een opslagruimte van een derde ⁶⁷;

⁶³ Opgelet : ik heb niet de hypothese voor ogen waarin de verkoper tekort is geschoten aan zijn verplichting om de vereiste exportvergunningen te bekommen of andere formaliteiten te vervullen.

⁶⁴ Art. 60 Koopverdrag.

J. HERBOTS, *o.c.* (30), 56.

⁶⁵ Art. 69 Koopverdrag.

⁶⁶ Art. 85 Koopverdrag.

⁶⁷ Art. 87 Koopverdrag.

— verkoop van de goederen, vooral bij voedingswaren die snel bederven⁶⁸, mits in kennis stelling van de koper. De Belgische verkoper heeft dan als schadevergoeding enkel recht op het verschil tussen de contractuele prijs en de opbrengst van de vervangingskoop.

Een geheel andere argumentatie (en eventuele „ontsnappingsroute” voor de buitenlandse koper) bestaat erin te stellen dat, ten gevolge van de buitenlandse overheidsmaatregelen, de goederen „niet meer beantwoorden aan de overeenkomst”⁶⁹. Het Weens Koopverdrag is uitermate vaag over wat hieronder verstaan dient te worden en de praktijk zal dit dienen uit te wijzen.

In dit laatste geval zal de Belgische verkoper aansprakelijk zijn, zelfs indien hem geen verwijt kan worden gemaakt. Hij zal zich eventueel wel kunnen beroepen op bevrijdende omstandigheden⁷⁰. De koper is in dat geval niet verplicht de goederen in ontvangst te nemen.

Vijfde hypothese : in de produkten is geen dioxine aanwezig en er is geen enkele overheidsbelemmering voor import of export, maar de buitenlandse koper wil de goederen niet in ontvangst nemen omwille van de zgn. „gewijzigde economische omstandigheden”.

17. In deze feitelijke situatie is er zonder twijfel sprake van een wezenlijke tekortkoming in hoofde van de buitenlandse koper. De koper moet de zaak tot zich nemen⁷¹. Indien hij daarin tekort schiet, kan de Belgische verkoper naar keuze schadevergoeding, de uitvoering in natura of de ontbinding van de overeenkomst vorderen⁷².

18. De buitenlandse koper kan zich, zoals al gesteld, behoudens andersluidende afspraken, niet beroepen op de zgn. „imprevisie-leer” of de „leer van de gewijzigde omstandigheden”, aangezien deze in het Weens Koopverdrag niet wordt voorzien.

⁶⁸ Art. 88 Koopverdrag.

⁶⁹ Art. 36 Koopverdrag.

⁷⁰ Art. 79 en 80 Koopverdrag.

⁷¹ Art. 53 Koopverdrag, art. 60 Koopverdrag.

⁷² Art. 61 e.v. Koopverdrag; art. 74 t.e.m. 77 Koopverdrag.

Nochtans wordt in internationale contracten (van lange duur) geregeld een zogenaamde „hardship“-clausule opgenomen, die bepaalt dat de partijen ingeval van gewijzigde economische omstandigheden een herziening van het contract kunnen vragen ⁷³.

19. Het weze benadrukt dat de Belgische verkoper alle in de omstandigheden redelijke maatregelen dient te treffen voor het behoud van de goederen, dit teneinde de schade te herleiden tot een minimum ⁷⁴. De verkoper dient dus eventueel de goederen elders te verkopen en zal als schadevergoeding enkel het verschil tussen de contractueel overeengekomen prijs en de opbrengst van de vervangingskoop kunnen vorderen.

Conclusie.

20. Vertrekkende vanuit vijf feitelijke situaties waarin de Belgische verkoper zich kan bevinden naar aanleiding van de dioxinecrisis, hebben wij in deze bijdrage getracht het Weens Koopverdrag van 11 april 1980 toe te passen op de rechtspositie van deze verkoper.

Wij durven te besluiten dat de rechtspositie van de Belgische verkoper in het kader van de dioxinecrisis volgens het Weens Koopverdrag helemaal niet uitzichtloos is.

Wanneer de Belgische en buitenlandse blokkeringsmaatregelen als „overmacht“ gekwalificeerd kunnen worden, zal de Belgische verkoper volgens het Weens Koopverdrag tijdelijk, en in sommige omstandigheden zelfs definitief, van de uitvoering van de overeenkomst bevrijd zijn.

Het valt te hopen dat de Belgische verkopers van voedingsproducten, gelet op de onvoorzienbare en vaak onvermijdbare omstandigheden waarmee zij medio 1999 werden geconfronteerd, mogen rekenen op het billijk oordeel van de rechters.

⁷³ B. OPPETIT, *L'adaptation des contrats internationaux aux changements de circonstances : la clause de hardship*, Clunet (France), 1974, 794; J. THIEFFRY en C. GRANIER, *La vente internationale*, Centre français du Commerce Extérieur, 1992, 106 en 107.

⁷⁴ Art. 85 Koopverdrag.

Het is toch al geruststellend dat het Weens Koopverdrag de rechter voldoende juridische bouwstenen aanreikt om het vonnis in die zin te motiveren.

Frank CLEEREN
Assistent L.U.C.
Advocaat